KAPRONCZAY KÁROLY: PÓLYA JÓZSEF[1]

Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet és a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár munkatársai, Gazda István vezetésével, közreműködött: Kapronczay Károly és Szállási Árpád

Az 1848. március 15-i forradalom nem érte váratlanul, közel az ötvenedik évéhez igaz lelkesedéssel állt a magyar szabadság ügye mellé, tagja lett azon tanügyi és közegészségügyi bizottságnak, amelynek feladata volt az orvosképzés átszervezése, a hazai közegészségügyi állapotok javítása, a közegészségügyi törvény előkészítése. Belépett a nemzetőrségbe és a „pesti őrhad" főorvosa lett. A toborzás orvosi kérdései foglalkoztatták, erről értekezett az 'Orvosi Tár' 1848 májusi számában. Katonai szolgálatra szívbetegsége miatt nem vállalkozott, de élénk figyelemmel kísérte az önálló polgári egészségügyi igazgatás és a katonaorvosi szolgálat szervezeti kérdéseit. Látva a hibákat és az ellentmondásokat 1848. november elején huszadmagával javaslattervezetet juttatott el Kossuth Lajoshoz, amelyben az egymástól elkülönített két szervezet gyakorlati kérdéseire is kitértek. A polgári egészségügy élére Bugát Pált, a katonai szervezet irányítására Flór Ferencet javasolták. A memorandum megszületésének idején már intézkedések történtek a polgári és a katonai egészségügy elkülönítésére, viszont a Pólya-féle tervezet Kossuth Lajost gyors döntésre ösztönözte. Igaz, személyi kérdésekben nem fogadta el Pólya javaslatait, de számos gyakorlati és elvi kérdésben méltányolta a memorandum gondolatait. A Flór Ferenccel kapcsolatos javaslat „megvalósítására" 1849. január végén került sor, miután a súlyosan beteg Stáhly Ignác nem tudta követni a kormányt Debrecenbe, így megüresedett tisztségére Flórt nevezték ki. Pólya József követte a minisztériumot, ott volt a Szemere-kormány azon tárgyalásain, ahol a Belügyminisztérium keretei között – mint igazgatási kérdést – megszervezték a polgári egészségügy központi formáit. Ennek élére – mint országos főorvos és minisztériumi osztályfőnök – Bugát Pál került, Pólya József – miniszteri tanácsosként – helyettese lett. Az osztály 1849. június első napjaiban „állt fel", erejükből csupán néhány intézkedés kiadására futotta. Viszont Pólya József került – mint járványszakértő – a Kolerabizottság élére, amelynek feladata volt a járvány elleni védekezés megszervezése, járványkórházak felállítása stb.

Az orosz támadás után és Pest feladását követő hetekben egészen Aradig követte a kormányt, onnan titkos utakon visszatért Pestre, illetve rákosi birtokán élt. Hivatalos eljárás nem indult ellene, mivel 1848-ig nem állt állami vagy katonai szolgálatban, így bíróság elé sem állították.

---

[1] Forrás: Kapronczay Károly: Pólya József (1802–1873) emlékezete. = Orvosi Hetilap, 1998. pp. 1803–1804.
A szerző által felhasznált irodalom:
Harkó Viola: Pólya József = Orvosi Hetilap, 1976. pp. 699–701.
Török József: Pólya József emléke. Bp., 1876. 11 p. (Értekezések a természettudományok köréből. VII. köt. 5. sz.)